

زنان زندگی زیر سایه کلیشه‌ها

در آنگولا زنی مناسب ازدواج است که وزن چشمگیری داشته باشد و موقع راه رفتن از فرط چاقی تلو تلو بخورد.

در آنگولا زنی مناسب ازدواج است که وزن چشمگیری داشته باشد و موقع راه رفتن از فرط چاقی تلو تلو بخورد. زنان برای اینکه بتوانند شوهران بهتری پیدا کنند 2 ماه قبل از ازدواج از جایشان تکان هم نمی‌خورند و فقط شیر پرچرب می‌خورند. زن با چهره نزار در مراسم عروسی حاضر می‌شود. در همه جای دنیا زنانی که به دلایل اجتماعی مانند کلیشه‌های جنسیتی، ارزش‌ها و هنجارهای حاکم در جامعه بخشی از سلامتی خود را از دست می‌دهند کم نیستند.

اگر فردی با هنجارهای رایج جامعه که فرد تندرست را تعریف می‌کنند انطباق نداشته باشد، بدون توجه به سلامت جسمانی یا روانی واقعی از مشارکت در جامعه کنار گذاشته می‌شود. نوع جدیدی از بیماری‌های وابسته به فرهنگ نیز مشاهده شده است که در این حالت افراد برای آنکه خود را در قالب هنجارهای موجود جامعه قرار دهند دست به رفتارهای خاصی می‌زنند که به بیماری آنان خواهد انجامید. به عبارت دیگر علاوه بر تأثیر عامل طبقاتی، ارزش‌ها و هنجارها، کلیشه‌های جنسیتی باعث ایجاد بیماری‌های مختلف در میان زنان و مردان می‌شوند.

چندی پیش نشستی توسط گروه مطالعات زنان انجمن جامعه‌شناسی برگزار شد که در آن دکتر شهلا اعزازی، رئیس گروه به بررسی تأثیر جنسیت بر سلامت پرداخت.

دکتر اعزازی ابتدای این نشست به 3 نکته اساسی در بررسی تأثیر جنسیت در سلامت زنان اشاره می‌کند و می‌گوید: بیشترین تحقیقات در این حوزه از سوی وزارت بهداشت و درمان صورت گرفته است اما اطلاعاتی هم که در مورد رابطه سلامت و جنسیت ارائه می‌شود بر اساس نظریه‌ها و تجربه‌های موجود در این حوزه است اما اینکه تا چه اندازه این موارد در مورد ایران صادق باشد موضوعی است که تحقیقات بعدی آن را نشان خواهد داد. همانطور که موضوع جنسیت در زندگی زنان تأثیرگذار است به یقین می‌توان گفت که موضوع جنسیت روی سلامت مردان هم مؤثر است.

سؤال اینجاست که چرا با وجود این تأثیر جنسیت بر زندگی مردان، معمولاً اعتراضی از جانب مردان نمی‌شنویم و اقدامی را برای بر هم زدن کلیشه‌های جنسیتی نمی‌بینیم. فکر می‌کنم ضرورت دارد که محققان مرد هم روی سلامت مردان کار بکنند.

سلامت و بیماری از دیرباز دغدغه بشر بوده است؛ چه آن زمان که درمان به دست کاهنان و جادوگران انجام می‌شد و چه حالا که از زمان تولد تا زمان مرگ علاوه بر دوا و درمان به انواع و اقسام گواهینامه‌های پزشکی که توسط پزشکان صادر می‌شود نیاز داریم. فراگیر شدن پزشکی در زندگی روزمره آدم‌ها به گونه‌ای است که علاوه بر وقایع طبیعی زندگی مانند تولد و مرگ و زایمان به‌عده آنها سپرده شده است، کارهایی مانند زیبایی، لاغری و چاقی نیز تحت سیطره آنهاست.

دکتر شهلا اعزازی در این باره می‌گوید: بیمار یا بیماری به خودی خود اهمیت ندارد بلکه حذف یک نفر از چرخه مشارکت و دور نگه داشته شدن او از فعالیت‌های اجتماعی است که اهمیت می‌یابد. آنچه امروزه مطرح است این است که نگاه علوم مختلف، به سلامت است نه بیماری؛ تلاش بیشتر بر این است که آدم‌ها در وضعیت سلامت قرار بگیرند و این وضعیت در صورت آسایش روانی، جسمانی و اجتماعی ایجاد می‌شود.

اگر بپذیریم که سلامت به موقعیت آسایش کامل روانی، جسمانی و اجتماعی اطلاق می‌شود، افراد جامعه نه تنها نباید بیمار باشند بلکه باید در وضعیت سلامت و شرایط اجتماعی مناسبی قرار گیرند.

این جامعه‌شناس با اشاره به اینکه در پزشکی شدن جوامع ارزش‌ها و هنجارهای موجود تأثیرگذار است می‌گوید: اگر در جامعه‌ای

ارزش و هنجار خاصی رایج باشد هر کسی که از آن هنجار متابعت نکند کنار گذاشته شده و به‌عنوان فرد بیمار تلقی می‌شود. همین‌طور اگر در جامعه‌ای معیارهای خاصی برای سالم بودن وجود داشته باشد نیز به همین نحو برخورد می‌شود. مانند الگوهای زنانگی و مردانگی که اگر کسی در این الگوها ننگد بیمار تلقی می‌شود؛ مانند کسانی که خیلی لاغر هستند.

از سوی دیگر هنجارهای اجتماعی به خصوص در جامعه ایرانی نیز می‌تواند زنان را از دسترسی به سلامت باز دارد. مثال بارز این مسئله ناهنجاری‌های قامتی است که دختران دانش‌آموز به دلیل محدودیت‌های خاص در محیط‌های مدرسه و جامعه با آن مواجه‌اند؛ آنگونه که پسران تحرک دارند دختران ندارند و ناگفته پیداست که عدم تحرک کافی، بیماری‌های جسمی زیادی به همراه می‌آورد.

بین جنس و جنسیت باید تمایز قائل شد. جنس عموماً تفاوت‌های بیولوژیکی و کالبدشناختی زن و مرد را دربر دارد، در حالی که جنسیت به تفاوت‌های اکتسابی، فرهنگی، روانشناختی و اجتماعی بین زن و مرد اشاره می‌کند که صرفاً دلالت بر ویژگی‌های اجتماعی دارد. این تفاوت‌ها که زاینده فرهنگ است نیز می‌تواند بر سلامتی زنان تأثیر بگذارد.

کلیشه‌های جنسیتی و سلامت مردان

آیا تا کنون به این فکر کرده‌اید که چرا زنان بر اساس آمارهای پزشکی، بیشتر از مردان عمر می‌کنند؛ یعنی چرا در سن 65 سالگی به نسبت هر 2 مرد 3 زن وجود دارد و به نسبت هر مرد 100 ساله 4 زن وجود دارد. دکتر اعزازی می‌گوید: مردان در همه سنین در برابر بیماری‌ها آسیب‌پذیرتر هستند؛ هرچند که زنان بیشتر از مردان بیمار می‌شوند. اگر ویژگی‌های اصلی کلیشه‌های مردانگی را به صورت دوری جستن از ویژگی‌های زنانه به مانند نداشتن ضعف و توانمند بودن وابسته نباشند و نیاز به داشتن رابطه‌های فرادستی و روابط اجتماعی و استقلال و اعتماد به نفس و قدرتمندتر بودن بدانیم در این صورت است که می‌بینیم مردان برای اینکه قدرتمندتر باشند عملاً میزان فوت در رده سنی جوانان را افزایش می‌دهند و این به علت تصادف، پرت شدن از بلندی، غرق شدن و سایر موارد است. فوت مردان هم در رده‌های سنی بالاتر به علت آسیب‌های شغلی، بیشتر از زنان است.

اگرچه قوی بودن مردان باعث می‌شود که آنها مشکلات خود را شخصاً حل کنند ولی در عمل آنها در اثر افزایش تنش‌ها، با احتمال بیشتر روی آوردن به موادمخدر و الکل مواجه هستند. اینجاست که این سؤال پیش می‌آید چرا مردان نمی‌خواهند این کلیشه‌ها را بر هم بزنند؟

فقر و سلامت زنان

ناگفته پیداست که فقر روی سلامت همه افراد جامعه می‌تواند تأثیر بگذارد اما در سال‌های اخیر صورت فقر بیشتر زنانه شده است.

دکتر اعزازی در این باره می‌گوید: مردان سرپرست اقتصادی خانواده در نظر گرفته می‌شوند اما در ایران حدود یک و نیم میلیون زن سرپرست خانواده وجود دارد که خیلی از آنها در سنین بالای 60 سال قرار دارند. زنان سرپرست خانواده به دلیل اینکه تحصیلات کمتر از مردان دارند و مشاغل آنها مشاغل ثانویه با دستمزدهایی پایین‌تر از مردان است در معرض فقر اقتصادی و یک گروه مساعد برای بیمار شدن هستند.

زنان متأهل هم می‌توانند فقیر باشند چرا که این زنان چه شاغل یا خانه دار باشند درآمدی را به‌عنوان خرجی خانه دریافت می‌کنند تا مایحتاج را خریداری کنند در صورت کم بودن خرجی، اولویت‌بندی‌ها مانند چه کسی غذای بهتر بخورد، چه کسی ورزش کند، اوقات فراغت بهتری داشته باشد و... شروع می‌شود. به نظر می‌رسد که آن کسی که پول بیشتری کسب می‌کند در اولویت بالاتری قرار دارد. در ایران شاید این اولویت فرق کند اما کمبودهای تغذیه در زنان و دختران دیده می‌شود.

الگوی زیبایی

مدیر گروه مطالعات زنان دانشگاه تهران می‌گوید: الگوی زیبایی نیز در سلامت زنان تأثیر دارد. اندام کشیده و لاغر برای زنان و اندام تنومند برای مردان امروزه هنجار شده است. در یک بررسی‌ای در غرب مشخص شد که دوسوم زنان و یک‌سوم مردان سعی در کاهش وزن دارند. نکته جالب این است که مردان از طریق ورزش و زنان از طریق کاهش تغذیه این کار را می‌کنند به خصوص در میان دختران طبقه شهرنشین این موضوع بیشتر دیده می‌شود. امتناع از غذا خوردن می‌تواند بیماری‌های مختلفی را برای زنان به همراه بیاورد. وی در مورد تأثیر ورزش بر سلامت زنان می‌گوید: زنان گرایش کمتری به ورزش دارند چرا که ماهیت اکثر ورزش‌ها بیشتر مردانه و رقابتی است. در هر صورت ضرورت ورزش برای زنان به خصوص در ایران به دلیل کمبود نور آفتاب، عدم امکان استفاده از پارک‌ها، نبودن باشگاه‌های ورزشی با ساعات مناسب برای زنان شاغل و... بسیار زیاد است.

موقعیت نابرابری که زنان در زمینه سلامت در ایران دارند لزوم تحقیق در این حوزه را بیشتر می‌کند. ما خیلی چیزها در مورد زنان نمی‌دانیم؛ الگوی کار در خانواده، فراغت زنان و مردان، تأثیر کلیشه‌ها در روابط زن و مرد، تفاوت دختر و پسر در خانواده، اولویت‌بندی‌ها و... همگی از این مواردند.

همشهری آنلاین - زهرا رفیعی